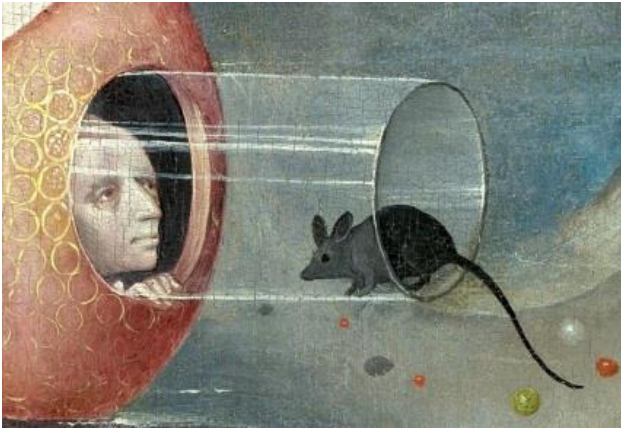

EPOS

EPOS

Hub Zwart

© 2013 Copyright Hub Zwart
ISBN 978-94-90683-12-2

Inhoud

Eerste Episode	9
<i>Oerknal</i>	11
<i>Zon</i>	12
<i>Maan</i>	13
<i>Viriditas</i>	14
<i>Oost-Afrika</i>	15
<i>Cro-Magnon</i>	16
<i>De metallurgen</i>	17
<i>De Walkure 1</i>	18
Tweede Episode	19
<i>Cheops (1)</i>	21
<i>Cheops (2)</i>	22
<i>Astijd</i>	23
<i>Aldus sprak Epicurus</i>	24
<i>Lofzang der Epicuristen</i>	25
<i>Schoolstrijd</i>	26
<i>De tuin</i>	27
<i>De Walkure 2</i>	28
Derde Episode	29
<i>Gautama</i>	31
<i>Het pad</i>	32
<i>Tempelmonnik</i>	33
<i>Saicho</i>	34
<i>Herijking</i>	35
<i>Klankfantoom</i>	36

<i>Blijde boodschap</i>	37
<i>De Walkure 3</i>	38
Vierde Episode	39
<i>Kana</i>	41
<i>De Bergrede</i>	42
<i>Jezus als bouwmeester</i>	43
<i>De ondergrondse</i>	44
<i>A.D. 79</i>	45
<i>Germania inferior</i>	46
<i>Wodan-ode</i>	47
<i>De Walkure 4</i>	48
Vijfde Episode.....	49
<i>Kerstening</i>	51
<i>Anselmus</i>	52
<i>Gotiek</i>	53
<i>Restanten</i>	54
<i>Hildegard</i>	55
<i>De kathedraal</i>	56
<i>Jeanne d'Arc</i>	57
<i>De Walkure 5</i>	58
Zesde episode	59
<i>Nacht in de Medicikapel</i>	61
<i>De school van Athene</i>	62
<i>Theresia van Ávila</i>	63
<i>De grote vaart</i>	64
<i>Il Cenacolo</i>	65
<i>De jongste dag</i>	66

<i>Caravaggio</i>	67
<i>De Walkure 6</i>	68
Zevende episode.....	69
<i>El Bosco (1)</i>	71
<i>El Bosco (2)</i>	72
<i>El Bosco (3)</i>	73
<i>El Bosco (4)</i>	74
<i>El Bosco (5)</i>	75
<i>De woordenschat</i>	76
<i>De taaldelver</i>	77
<i>De Walkure 7</i>	78
Achtste episode	79
<i>Mary Shelley, Frankenstein</i>	81
<i>Charles Baudelaire, Les fleurs du mal</i>	82
<i>Gustave Courbet, L'origine du monde</i>	83
<i>Nietzsche-diagnose</i>	84
<i>Richard Strauss, Zarathustra</i>	85
<i>Herman Gorter, Pan</i>	86
<i>Goetheaneum</i>	87
<i>De Walkure 8</i>	88
Verantwoording.....	89

Eerste Episode

Oerknal

Een explosief begin: de ruimtetijd
 Breekt aan en sterrenwolken, blank als zaad,
 Verspreiden zich door de oneindigheid
 En E is m maal c in het kwadraat.

Planetenbroedmachine: duizend maten,
 In bonte kleuren, als gestold gelei:
 Een door een ster beschenen reuze-ei
 Tolt tussen ruimtewind en zwarte gaten.

In den beginne was er de explosie,
 Maar ooit bevriest de aarde, dooft de zon,
 De Melkweg schuift voorbij de horizon,

De wereld gaat aan traagheid en erosie,
 Aan Ragnarök, – το τραγικώτατον –,
 Ten onder: chaos, entropie, corrosie.

Zon

Hij baadt ons in zijn overdaad aan licht,
Eén waterval van blanke fotonen,
Maar soms verschijnt Hij als een bliksemschicht
In duisternis, *comme dans la nuit un Phare*.

Zijn goddelijke, gouden aangezicht
Verlicht ons als een hemelse lantaren
En om Zijn luister werden opgericht
De piramiden der Egyptenaren.

Hij volgt zijn zonneroute als een stipte
Wereldklok, Zijn titel in Egypte
Is ook Zijn naam in het Maori: *Ra*.

Zijn duisternis is *Fort*, Zijn dag is *Da*
En 's avonds viert de aan de nacht ontglipte
Zon triomfen in Amerika.

Maan

Met dichters, elegasten en matrozen
Deelt zij de nacht, als partner, toezichthouder:
Zij achtervolgt hen, stelt haar diagnose,
Als arts op afstand, anonieme ouder.

's Nachts blik zij als een bleke, ademloze
Geliefde naar mijn doen, over mijn schouder,
Als minnares, maar bloedelozer, kouder
En altijd in diezelfde koele pose.

Zij werpt een blik naar binnen, door mijn ruit,
Omcirkeld door een hemelse patrouille,
En op de divan waarop ik languit

Gedachten droom, laat zij haar serum vloeien.
De nacht wordt als een meer, het bed de schuit
Waarin wij vrijen, dobberen en roeien.

Viriditas

Ooit was de hele aarde één besneeuwde
Bol, één effen vlakte, die flauw glooide,
Eén doodse stilte die om warmte schreeuwde,
Totdat het plotsklaps in de Tropen dooide.

Er vormde zich een groene film, een laag,
Gesteente kreeg een kleur, werd geïmpregneerd
En korstmos, wier en groene schimmelgisten
Vergroeiden tot één groene oeverkraag.

De groeikracht van microben, niet te stuiten:
Levensvormen van het eerste uur
Vervaardigden, door alom uit te spruiten,

Het weelderige, groen getinte buiten.
Gestadig transformeerde de natuur:
Het zand werd groen, de hemel werd azuur.

Oost-Afrika

Ooit werd Oost-Afrika door Bosjesmannen
Bewoond, van Noord-Soedan tot Evenaar,
Die zich – gedurende een lange spanne
Tijds, en met een mijl of tien per jaar –

In groepsverband, heel traag, verplaatsten naar
Het Noorden, strikken werden er gespannen:
Soms prooi, soms jager, soms verzamelaar
Op de onafzienbare savanne.

En waar men bij het kampvuur musiceerde
En de sublieme wereldgeest aanbad
Werd elke rotswand, elke rots beklad

Met authentieke, enigszins verweerde
Tekeningen: één geconserveerde,
Gewijde steentijdtekeningenschat.

Cro-Magnon

Zij waren sneller, schranderder, massaler
En kruisten, toen zij, als de nieuwe heren,
West-Europa kwamen confisqueren,
Weldra het pad van een Neanderthaler.

Maar wat vermochten knotsen tegen speren?
De Oer-Europeaan leek kolossaler,
Brutaler, bestialer en vitaler,
Maar moest zich spoedig als een prooi verweren.

Van alle streken die zij als patrouille
Bezochten, leek Europa hen het dunst
Bevolkt: ze sloegen reuzen in de boeien

En wisten hen te knechten, uit te roeien,
En raakten, met hun hoogbegaafde kunst,
Hun Fresco's, bij de goden in de gunst.

De metallurgen

Zij zochten erts met wichelroedes, gingen
Op pad om in de bergen en de bossen
Metalen uit de bodem los te zingen
En zich met brons, met koper uit te dossen,

Met vers geslagen munten, sleutelbossen,
Met koperen gevesten, bronzen klingen,
Om tijdens godsgerichten, rechtsgedingen,
Tegenstanders duchtig af te rossen.

Met toverkracht, vernuft en alchemie
Onttrokken zij (begaafde technici)
Het brons, het tin, het koper voor hun zwaarden

Aan de opperhuid van Moeder Aarde:
Elementen van onschatbare waarde,
De rest was afval, humus, puin, *débris*.

De Walkure I

Wij liepen elkaar mis: slechts diep berouw
En één illusie bleven mij beschoren:
Dat jij na honderd jaar opnieuw in touw
Zult zijn – en mij alsnog zult toebehoren.

Misschien verdiende jij als Grote Squaw
In Amazonezit al eens jouw sporen,
Als opperkampioene, oppervrouw
Der vrouwelijke topgladiatoren.

Mijn drogbeeld: dat ik ooit toch af mag meren
Om bij de Zwarte Zee, op goed geluk,
Alsnog jouw imposante voetafdruk

Te vinden, jouw gestalte te traceren,
Laat mij het dan alsnog met jou proberen,
Wijs mij niet af, maar sla mij in jouw juk...

Tweede Episode

Cheops (1)

De zonnegodheid, langs de hemel suizend
 Als vuurbal, als een gouden astroïde,
 Als Ra, als Aton in de hemel huizend,
 Richtte zich tot vrome ambachtslieden:

“Bouw mij, in de woestijn, een piramide
 En stapel drie-en-twintighonderdduizend
 Kubussen van zandsteen, traag vergruizend...”
 Ze gingen aan de slag: aldus geschiedde...

Het resultaat: een toonbeeld van kubisme,
 Abstract als het model van een atoom
 Op megaschaal, subliem en autonoom;

Symbool van ongebreideld despotisme,
 Van archetypisch oudheidmodernisme,
 Liturgisch-geometrisch carcinoom.

.

Cheops (2)

De Nijl was, als oase, als vallei,
Een voorland onder akkerbouwgebieden,
Waar vroege boeren, spittend in de klei,
Graan veredelden en onkruid wieden:

Een natte engte in een woestijn,
Waar zij zich vestigden, graankwekers die de
Grond bewerkten, zwoegend, zij aan zij, –
Juist daar verrees, als dank, de piramide:

Rechthoekig als een levensgroot kristal:
Elementen regen zich tot lagen
Aaneen, één steenmodel van het heelal,

Een monument dat goden kon behagen,
Vijf hoeken en vier vlakken in getal,
Een wereldwonder onder de sarcofagen.

Astijd

De zon komt op, verplaatst zich, gaat weer onder,
Dat is de kwintessens van ons bestaan,
Maar ooit, op een eenmalig en bijzonder
Moment moet ons een licht zijn opgegaan.

Opeens werd er gedacht: het Griekse wonder,
Het tijdperk van het intellect brak aan,
Op diverse plaatsen, simultaan;
Cultuur als plaag, we kunnen niet meer zonder.

De ochtend van de uitbraak van het denken:
Een sprong, de aanvang van het denkproces,
Een luwte in de overlevingsstress.

De meesterdenkers volgden slechts de wenken
Van de natuur, de grote Lerares:
Boeddha, Laozi, Parmenides.

Aldus sprak Epicurus

Atomen zijn ondeelbare, compacte,
Verbrokkelde, verwaaide of ontspoorde
Bezinksels: ze verkruiden of plakten
Weer samen, regen zich tot spinragkoorden

Aaneen, totdat de tijd ook dit verstoorde,
Beschadigde, verpulverde, verzwakte;
Atomen zijn als letters van mijn woorden,
Gruisflinters in een zanderige vlakte.

Want al wat is, is uit primaire deeltjes
Vervaardigd, zwevend, dwarrelend als stof,
Met oppervlaktes, glad of stug en grof.

De dingen zijn vergruizende beeldjes,
Broze en fragiele tafereeltjes,
Wat leeft en streeft, wordt stilaan doods en dof.

Lofzang der Epicuristen

Als wijze, in een breekbare, poreuze
Wereld, – schouwtheater van chemie –,
Zocht hij gelatenheid: ataraxie,
En met zijn boude, vrijgevochten leuzen

Bestookte hij de oude, religieuze
Denkblokkades: doodsangst, doodsfobie.
Hij was de intellectuele reus der reuzen,
Het prototype van een Grieks genie.

Hij was de pleitbezorger, de sirene
Van levenskunst: de Boeddha van Athene
Die ziekte, Weltschmerz, levensangst en *Spuk*

Verdreef met mantra's, leefstijlonderzoek;
Driehonderd titels stelde hij te boek
Waaraan wij troost en zelfinzicht ontlenen.

Schoolstrijd

De meest beroemde weg van Attica
 Liep langs de Stoa, naar Athene-Noord
 (de Keramiekbuurt), van de Agora
 Pal naar het Noorden, naar de Dubbelpoort –

De onvolprezen Δίπυλον – daarna
 Langs graven, buiten de muren, als een soort
 Van Oost-Romeinse *Via Appia*,
 Naar Plato's sportpark, Plato's toevluchtsoord:

Diens denkresort (op nog geen half uur gaans)
 Waar jonge Griekse heren, heel Spartaans,
 Hun spieren en hun brein en hun postuur

Ontwikkelden: heel Grieks, Indo-Germaans,
 Maar onderweg passeerde men de buur,
 De aartsrivaal: de tuin van Epicuur.

De tuin

En in die stiltetuin gold filosofie
Als opmaat naar een leven zonder vrees:
De denker als expert in demasqués,
Het denken zelf als levenstherapie,

Als kampioenschap van ontmaskeringen:
Hier leerden medestanders, acolieten,
Die uren, dagen aan zijn lippen hingen,
Met mate van het leven te genieten.

Want in die atmosfeer van zielerust
Werd, na het ritueel van de ontvangst,
De gast zich weldra van één ding bewust:

Dat ieder leven in de greep van angst
Op leugens en op misverstand berust;
Onwaarheid heerst, maar waarheid duurt het langst.

De Walkure 2

O kon ik, reizend door de ruimtetijd,
De Academie voor één dag bezoeken...
Ik zou er filosoferen zonder boeken,
Of met een griffel en een stukje krijt;

Of spiernaakt worstelen op een zandtapijt.
Door cirkels, rechte lijnen, rechte hoeken,
Steeds weer, vanuit verschillende invalshoeken,
Op te meten, werd ik opgeleid.

En na een lange dag zou ik, bij wijze
Van proeve van bekwaamheid, van examen,
Mijn opgedane kundigheid bewijzen:

Ik zou mezelf ultiem gelukkig prijzen
Wanneer ik, tussen ceders en cyclamen,
Mocht sparren met een afgetrainde dame.

Derde Episode

Gautama

Wanneer wij als een lotus mediteren
 Totdat we tot een ademende steen
 Verstillen, Boeddha's soetra's reciteren,
 Raken wij van ziekte, tweedracht, spleen

En eigendom verlost: we transmigreren
 Stroomopwaarts, naar het vroege Eoceen,
 En doen één inzicht op: wat wij begeren
 Verziekt ons, tegenspoed is psychogeen.

Door zijn verkondiging, aan alle naties,
 Veranderde het mens-zijn zelf van richting,
 Want politiek, ambitie, staatsinrichting,

Bleek ijdelheid, en alle incarnaties,
 Alle vorige levens bleken staties
 Op onze lijdensroute naar Verlichting.

Het pad

Er is geen spoor van harmonie of orde,
 Of zelfs van mildheid, eendracht, van het goede,
 In de immense chaos van het worden,
 Alles is wanhoop, overlevingswoede

En ijdelheid: verwekken, zogen, broeden,
 Het leven is een kansspel, ganzenborden...
 Zijn medicijn: de bedelbroederorde,
 Mixtuur van aandacht en contactarmoede.

De eerste stap: het deugdzame gebaar,
 Deugdzaamheid, respect, consideratie,
 Dan: inkeer, levenslang, en meditatie:

Het Ik, het eigen Zelf, blijkt illusoir...
 De rest is mededogen, affirmatie,
 Een glimlach, en de troost van de *beaux-arts*.

Tempelmonnik

De tempel ligt voor anker in de tijd,
Alsof hij, tussen wanhoop, chaos, lijden,
Toezicht houdt op weer en jaargetijden,
Als bastion van continuïteit.

Het treft niet enkel mij, het treft ons beiden:
De stilte, golfgeluiden, eenzaamheid,
Hij incarneert de leer die ik belijd
En die mij zal verlichten en bevrijden.

De tempel mediteert, lijkt in gebed,
De wind lijkt een onzichtbare rivier
En ik zijn toegewijde passagier...

De nevelwolken en de vergezichten,
De vijver, met gebeitelde gedichten,
De wrede tinten van het kleurpalet...

Saicho

Een jonge boeddhapriester maakt zich op,
 Nog vóór zonsopgang, in het vroegste licht,
 Met als bagage één devoot gedicht,
 Eén mantra (religieuze agitprop),

Voor zijn beklimming van de groene top
 Waar hij zijn hut bouwt, straks zijn klooster sticht,
 In de gewijde stilte, uit het zicht,
 Weg van de wereld, maar met uitzicht op

Het dal waar, met haar goud-belegde daken,
 De keizerstad Kyoto zal verrijzen:
 De oproep om de wereld te verzaken

Zal juist in haar pagoden, haar paleizen
 Weerklank vinden, nieuwe wegen wijzen,
 Diepe, dichterlijke snaren raken.

Herijking

Een voettocht, door geplooid ruimtetijd,
 Van een priestermonnik, met tonsuur,
 Die zich, fragiel, met ondervoed postuur,
 Maar met bezieling en bedrevenheid

Aan cirkels, symmetrie en haiku's wijdt;
 De grootse, onverschillige natuur
 Oogt als één oeroud, levend wandtapijt,
 Eén berglandschap van ongenaakbaarheid.

De wandelroute naar het koude Noorden
 Met tekenblok en pelgrimspoëzie
 Als plunje, naar een reeks van pelgrimsoorden:

De diepgang van oorspronkelijke woorden
 Laat zich alleen in inkt, kalligrafie
 En mandala's natuurgetrouw verwoorden.

Klankfantom

Bij de vijver, in een haag van groen,
Verrijst, als oerboeddhistisch monument,
Als drogbeeld, als fantastisch visioen,
Als klankkast en als hemels instrument,

Het goddelijke gouden paviljoen:
Het oogt, met zijn bekleeding, zijn pigment,
Zijn kleuren (zwart en goud en vermiljoen)
Onwerkelijk, onwerelds, transcendent.

Zon, wind en regen mogen de panelen
Bestrijken en de sombere pilaren
Als strak gespannen, diep gestemde snaren

Van een levensgrote luit bespelen,
Maar wat hem in de tijd is wedervaren
Lijkt deze klankburcht met geen mens te delen.

Blijde boodschap

Boeddha's blijde boodschap: wees passief,
 Wees onbetrokken, raak onthecht: hands-off,
 Zijn Evangelie is één subversief
 Pleidooi voor zondagsrust en groot verlof

En één esthetiseringsoffensief,
 Want van nature is de aarde dof
 En duistere materie, stugge stof:
 Sublimatie als imperatief.

Met mantra's en eentonige gezangen
 Hoopt de ziel luid zingend te ontwaken,
 Bevrijd te worden, af te kunnen haken,

Uit de cyclus, de aeonenlange
 Kringloop van het lijden, het verlangen,
 Het spinrag van de wereldse belangen.

De Walkure 3

In Kwan-Yins tempel, waar nog kaarsen branden,
Ontwaar ik jou, als grote, te vereren
Dame die, met grote gouden handen,
Zich toelegt op geruisloos contempleren

En zich door niets zal laten provoceren;
Maar zou ik in een handgemeen belanden
Dan zou ik zelf mijn eigen offerande
Worden, jouw sculptuur voorgoed flankeren.

Want is jouw pose, roerloos, kalm, gelaten,
Geen stilte voor storm, geen hinderlaag?
Mijn hand betast jouw huid, jouw gouden laag,

En in jouw bovenmenselijke maten
Zie ik de omtrek van jouw ledematen,
De bruid wier zijnsverzuim ik slecht verdraag.

Vierde Episode

Kana

Op een bruiloft, in een huis uit leem,
 Waar Hij als wonderdoener debuteerde,
 En water, zonder kunstgreep of systeem,
 Ter plekke tot een miswijn transformeerde

En gasten van hun blindheid, hun eczeem
 Verloste en Zijn nieuwe leer doceerde,
 Met klem Zijn blijde boodschap proclameerde,
 Eenvoudig, alledaags, maar toch extreem,

Verrichtte Hij – *Im Anfang war die Tat* –
 Zijn eerste wonderdaad als vrijgezel:
 Hij spoorde er het pasgetrouwde stel

Tot kuisheid aan, want als de hoogste graad
 Van Zijn beschouwde Hij het celibaat,
 En heel de woning werd één trouwkapel.

De Bergrede

In die dagen bad men liever buiten:
Zie, aan de oever van het grote meer
Streek de meute bij de Rabbi neer,
Men meerde aan met kleine vissersschuiten.

En na een korte stilte sprak de Heer
Hen toe, als theologische linksbuiten
En als de therapeut der therapeuten,
Over Zijn postume wederkeer.

Wie Hem gevolgd was, wie zich had bekend
Tot Zijn geloof, bleef levenslang een fan
Van deze onverschrokken dissident.

Zijn leer was op woestijngeloof geënt:
“Zalig de armen van geest, voorwaar, aan hen
Behoort het koninkrijk der hemelen”.

Jezus als bouwmeester

Hij had een diepe afkeer van gebouwen,
Van hoge muren, parallelle lijnen,
Architectuur was iets van de Romeinen...
Hij zocht met Zijn gevolg, met Zijn getrouwen

De openlucht, de landstreek op, de gouwen...
Dit werd als blijde boodschap aan de Zijnen,
De eerste twaalf discipelen, de vrouwen,
Toevertrouwd: de tempel zal verdwijnen...

Hij zag een kerk in een met kalk bestreken
Vissersstulp, waar Hij Zijn schimpen plaatste,
En Hij voorspelde, in Zijn tempelpreken,

Het niet-bestaan, de afbraak, het ontbreken...
Hoor hoe Zijn hoonlach tegen muren kaatste
Van lustverblijven van de hooggeplaatsten!

De ondergrondse

In puisteengangen, in de catacomben,
Bij uitgehouwen, anonieme nissen,
Zwierven vroege christenen, als vissen,
Biddend, roerloos, bij een graf of tombe.

En wie zich in die klamme duisternissen
Verborgen hield, als martelaar verschool,
Als een geschubde kudde, als een school,
Was er getuige van de eerste Missen.

Als Petrus, met zijn uitgebeten huid,
Er preekte, puilde heel die ruimte uit,
Maar onderwijl bleef Rome, bovengronds,

De stad van nijverheid, van stadions:
Men kocht parfums, voor minnares of bruid,
Of poeders, voor een zilverling per ons.

A.D. 79

Als consul, annex slavenexploitant,
Woonachtig aan de kustweg naar Pompeï,
Buitensporig rijk, exorbitant
Vermogend, met een landhuis aan het strand:

De om haar praal vermaarde *Villa dei*
Papyri, groots en stijlvol, eclatant,
Maar kwetsbaar: als het meest sublieme pand
Een dankbaar doelwit voor de *Ira Dei*.

De consul gold als misantroop, als vrek,
Als nar, als woekeraar, als slavendrijver...
Toch hield hij, voor het betere gesprek,

Een school Epicuristen bij zijn vijver,
Met de geschriften van de Griekse schrijver
Zelf, in handschrift, in zijn leesvertrek.

Germania inferior

We leefden, door het jagen en het snerpen
Van Noorderwinden, steevast op de tocht,
Badend in de koemest en het vocht,
En woonden met het water: slechts door terpen

In brakke veengebieden op te werpen
Werd enige beschutting opgezocht
Als wassend tij ons tweemaal daags bezocht,
Met kroost en vee en wat gebruiksvoorwerpen.

De kou, de klamme zeelucht maakte murw;
Slechts door elkaar voortdurend te verplegen
Ontbrak het noch aan veerkracht, noch aan durf.

We stookten in het haardvuur droge turf,
Biddend om vruchtbaarheid, en smeekten zegen
Af bij Wodan, god van storm en regen.

Wodan-ode

Soms zet ik het op buitensporig drinken,
Zoals mijn verre voorouders al deden,
Als erediensd aan de door hen aanbeden
Goden. En terwijl mijn hersens slinken

En ik mijn grijze weefsels blijf verminken,
Ontsnap ik aan het goddeloze heden,
De wereld van de straten en de steden,
Om mijn verschiet met Wodan te beklinken.

En jij, geliefde, demon, tegenstander,
Ultieme nachtbruid, blanke salamander,
Waarmee ik mij in poëzie verbind,

Waar jij je ook ter ruste legt, bevindt,
Smelt weg in duisternis, los op, verander,
Gedenk mij, als jouw nieuwe dag begint.

De Walkure 4

Wij hebben, twee millennia geleden,
In het Colosseum, als een paar,
Als gladiatoren vechtend opgetreden,
Gebrandmerkte geliefden voor elkaar:

Tegenstander, lustobject, gevaar...
We hebben, naakt, en met ontblote leden
En blote handen met elkaar gestreden,
Als *retiarius*, als worstelaar.

En 's nachts, of 's avonds, in de nachtverblijven
Waar wij ons aan elkanders beurse lijven
Bezondigden, met ketens aan de muur

Geketend, leek de aarde zelf te drijven:
De lust, de atletiek, de liefdeskür,
De goddelijke lijn van jouw figuur.

Vijfde Episode

Kerstening

Een rechtgeaarde Batavier of Frank
Bouwde en vertrouwde in die dagen
Op Magusanus: Donar zei men dank,
De krachtmens uit de sprookjes en de sagen,

De menner van de donderbokkenwagen,
Beschermeer van de huisgebrouwen drank,
De hamergod wiens zware hamerklank
Tot ver voorbij de horizon kon dragen.

Toen werd opeens, heel nieuw en onbekend,
Een nieuwe Balder uit de Oriënt
Aanbeden, door het koningshuis als eerste,

Alsof er onder het volk een ziekte heerste,
Besmettelijk en chronisch virulent:
Het virus van het Nieuwe Testament.

Anselmus

Dit is mijn blijde boodschap aan synodes,
Als zij zich buigen over ons Godsverstaan,
Want mij gewerd het godsbewijs: Zijn modus
Van zijn – groots, hoogverheven, zelfvoldaan:

Als God volmaakt is, moet Hij ook bestaan,
Want van een God die bovenmatig groot is,
Is het volstrekt ondenkbaar dat Hij dood is,
Dat wat perfect is, kan niet *niet* bestaan.

Hij die, als Schepper, opperste beweger,
Als vredevorst en wonderdadenpleger,
Waarlijk – bij uitmuntendheid – *bestaat*,

Laat zich voor eeuwig door Zijn hemels leger,
In gouden mantels en in vol ornaat,
Bezingen voor Zijn grootse scheppingsdaad.

Gotiek

Latijn, de voertaal van het oude Rijk,
De moedertaal, bracht nieuwe, regionale
Dialecten voort, voldragen talen,
Steden verzezen als één wereldlijk

Theaterstuk; immense kathedralen,
Met de omvang van een hele wijk,
Waren slechts verluchte voorportalen
Van het goddelijke Hemelrijk.

Terwijl Europa stilaan fragmenteerde,
Werkten in scriptoria geleerden
Aan de nalatenschap, vertaald, verletterd,

Van Aristoteles, de oergeleerde,
Wiens tekstlegaat, van hogerhand verketterd,
Men driftig en handmatig kopieerde.

Restanten

De kilometerslange aquaducten
Als uitgekiende, afgemeten, stenen
Aorta's: hun stoutmoedigste producten,
Waarmee hun overspoelde en verdwenen

Rijk zijn stempel op het landschap drukte:
Beschaving in de vorm van hygiëne.
Twee handen had het Rijk, opdat de ene
Verschoonde wat de andere onderdrukte.

Ooit levensader van een metropool,
Slagader van een streng en soldatesk
Regiem, maar nu geraamte: een grotesk

Decor, een stenen kruisgang, een symbool...
De middeleeuwse stad oogt goor, Dantesk,
Waar straten dienst doen als publiek riool.

Hildegard

Instrumenten en een koor van vrouwen
Die in hun klooster aan de Rijn bij Bingen
Uit klanken slechts, een eigen wereld bouwen,
Een klankrijk, door als engelen te zingen.

Dochters uit de adellijkste kringen:
Als pleegarts gaan de handen uit de mouwen,
En alles – planten, dieren, mensen, dingen –
Lijkt er te mediteren en te rouwen.

Eén levenslange psalterliturgie
Is het bestaan. Haar vlees is broos, *bedriden*,
Haar wereldbeeld en haar topologie

Zijn middeleeuws: de mens, pal in het midden,
Bewoont een zwaar verziekte aarde die
Slechts standplaats is om er tot God te bidden.

De kathedraal

Een burcht die ouder oogt dan de natuur,
Een Rijk, een hemel, eerder dan een kerk;
En Thomas van Aquino's meesterwerk,
Diens *Summa*, heeft diezelfde Domstructuur.

Zijn helden: nobele wilden, naakt en sterk,
Gezegend met een musculair postuur,
Verpozend in een zedig clair-obscur;
Iconen van het Paradijsijdperk.

De kathedraal is als een berg, een steenbult:
Ongekende hoogte, die het houdt,
De binnenruimte: als één rijzig woud...

Door Thomas, die de Bijbel inkleurt, aanvult,
Wordt het bestaan tot in detail ontvouwd
Van lotuseters, in hun staat van onschuld...

Jeanne d'Arc

In Domrémy, het Franse Bethlehem,
Richtten zich de houten heiligenbeelden,
Als in een sprookje, plotseling, met klem,
Tot haar, de provinciale, onbedeelde

Boerendochter, die zich niets verbeeldde,
Met hun sublieme, goddelijke stem:
Ontzet Parijs, het Frans Jeruzalem!
Nadat zij, met banier, voor ridder speelde,

Viel zij, als een gekerstende Walkure,
Ten prooi aan kruisverhoren, aan torturen:
Een middeleeuws gerechtelijk examen...

Maar sinds die rechteloze procedure
Leeft haar gestalte in het meest voorname
Schaakstuk voort: zij leeft, als witte dame.

De Walkure 5

Wij hebben jaren samen opgetrokken:
Jij was Mariken, ik jouw lief, jouw Moenen,
Die jou wanhopig trachtte te ontgroenen...
Zeven wilde jaren: vrijen, hokken,

Achtentwintig slopende seizoenen
Van spelen, kaarten, ruzie zoeken, gokken
En heren tot een handgemeen verlokken,
Om geld: jij was mijn act, mijn kampioene.

De rijkste rijkaards dongen naar jouw gunsten,
Wij wachtten op het lucratiefste bod;
Ik onderwees jou in de vrije kunsten,

Je vrat de dikste boeken, met de dunste
Lettertypes, tot je bruid van God
En zuster werd: jouw vulva ging op slot.

Zesde episode

Nacht in de Medicikapel

Michelangelo beeldhouwde jou
Uit strak gesteente, uit één steenklomp marmer...
Levendiger word je, sterker, warmer,
Tot leven kom je, nu ik jou aanschouw...

Ooit was hij maanden, in dit grafgebouw
Waar slechts jouw aanblik hem bedaarder, kalmer
Maakte, met jouw evenbeeld in touw,
En nu ben *ik* jouw gretige omarmer...

Weg uit het blikveld van mijn mededingers,
Streel ik jouw stenen spieren, waar mijn vingers
Postvatten op jouw blanke, stenen huid:

Zo was jij ooit: jouw dij, jouw knie, jouw kuit...
Mijn vingertoppen: sluikse binnendringers,
Jouw Orpheus word ik, nu ik op jou stuit...

De school van Athene

Tableau met Griekse intellectuelen
In een pauselijk privévertrek:
Bezield van een wiskundig-rationele
Passie, eeuwigdurend in gesprek.

Een fresco als een filmbeeld, een flash-back:
Aristoteles en Plato delen
De ereplaats op alle onderdelen,
Maar elke andere denker kent zijn plek:

Socrates, de wijsgeer, denkend met
Zijn vingers, geeft zijn eerste denksportles:
Socrates is mens, dus Socrates

Is sterfelijk: zoals hij aan de Wet
Gehoorzaamheid betoont in zijn proces,
En Michelangelo dicht een sonnet.

Theresia van Ávila

Het is, terwijl zij op haar altaar ligt,
Alsof ik, tegelijk met haar, in fase,
De roes ervaar, het wonder, de extase –
De marmeren dame kreunt en bidt en zwicht

En, badend in een waterval van licht,
Heeft zij haar *petit mort*, haar kamikaze:
Zie hoe de engel op haar hart blijft azen,
Zijn engel op haar open buikwond richt...

Het is alsof haar poriën ontkiemen,
Haar mantel lijkt een huls, een vlies, een hymen
Waarmee dit monument zich lijkt te tooien,

En onder gladde, gepolijste plooien
Lijkt elk orgaan koortsachtig te ontdooien...
Dit is het Zijn, het ware, het sublieme...

De grote vaart

De horizon lijkt één immense hoepel,
 Drijvend onder de blauwe hemelkoepel,
 De branding kuist de kust als witte zeep...

Hier staken zij in zee – hier ging men scheep:
 De aftocht, het te water gaan, ging soepel,
 De route leek één lange, rechte streep...

De wereld werd nauwkeurig opgemeten,
 Door cartografen haarfijn ingeschaald
 En elke zeeman die het had gehaald
 Werd, – tandeloos, ontmenst, ontheemd, versleten,

Met een verbrande huid en een verbeter
 Blik –, bij thuiskomst vorstelijk onthaald:
 Men wou hem op de kade welkom heten
 Zoals ooit Jezus zelf werd ingehaald...

Cascais, Palmzondag

Il Cenacolo

Aangrijpend was de intocht, het onthaal:
 Zo placht men eertijds pelgrims te begroeten,
 Wuivend met een palmtak langs de route
 Naar de tempel, groots, monumentaal.

Hij schonk de wijn en waste hen de voeten
 In de afgehuurde bovenzaal,
 Maar hun geloof en hun manier van boete
 Doen ging door voor volks en provinciaal.

Dit is de aanblik na de restauratie:
 Na jaren van verkondigen en zwerven
 Zocht Hij, zocht Zijn gevolg, de confrontatie;

Hun waarheid was het waard om voor te sterven...
 Slechts dit beklijft: het Woord, de consecratie,
 De rest (verf, kleur, materie) mag bederven.

Santa Maria delle Grazie

De jongste dag

Zoals ooit Grieken op Trojanen joegen
En hen als naakte, buitgemaakte prooien,
Als levende have, na de val van Troje,
Vernederden en naar hun schepen droegen,

Zo jagen groene Lucifers op mooie
Vrouwen, – God scheidt er een wreed genoeg
In, hen deze lijfstraf toe te voegen,
Met foltering Zijn heilswerk te voltooien.

Zo vielen levenslustige Sabijnen
Ten prooi aan triomferende Romeinen;
Gods foltercircus draait op volle toeren:

Een gladiatorduivel weet een stoere
Dame neer te leggen, vast te snoeren,
Maar vrome zielen worden Serafijnen.

Orvieto

Caravaggio

Zo zaten zij bijeen, relaxed, in groepen,
Als spelers, in een opperbest humeur,
Beoefenaars van wereldse beroepen,
Ten prooi aan weemoed, lusteloosheid, sleur,

De dag waarop Mattheus werd 'geroepen'...
Opeens verschijnt Hij, als een recruteur,
Een ronselaar van geestelijke troepen,
Een bedelmonnik in een open deur.

Vermaledijde tollenaar wordt Christen:
Na jaren gokken, spelen, redetwisten,
Volgt zijn bekering, volgt zijn transformatie...

Het oogt als een bevel, een arrestatie,
Na wéér een aanklacht, wéér een malversatie,
Of als een weerzien met een lang vermiste.

De Walkure 6

Jou op een bergflank in een marmergroeve
Als vrouwelijke Buonarotti – sterk,
Bloedstollend, onvermoeibaar – aan het werk
Te zien, met beitels, hamers, klemmen, schroeven.

Op beelden voor een praalgraf of een kerk
Zul jij jouw kracht, jouw meesterschap beproeven,
Je zult er maanden-, jarenlang vertoeven,
De hele bergflank wordt één beeldenperk.

Ik zal jou observeren, assisteren,
Jou onderhouden, als model poseren,
Voor elke rol zal ik me gretig lenen...

Jouw eigen torso, door de maan beschenen,
Zal ik polijsten, koesteren, masseren,
Zo zul je zelf vermarmen, verstenen.

Zevende episode

El Bosco (1)

El Bosco's meesterwerk, *De Tuin der Lusten*,
 Inleiding tot de seksuologie:
 Gods eigen *coming-out*; Gods onbewuste
 Ontvouwt zich tot Atlantisfantasie.

Twee geslachten die hun vlees, hun kruis,
 Beschikbaar stellen, in een glazen tent;
 Een rat, *in vitro*, in een glazen buis
 Als alchemistisch dierexperiment.

Jongelingen die in deze vruchten-
 Tuin elkaar verleiden en bevruchten,
 En ongebreideld losgaan, deblokkeren,

Radicaliseren, aberreren,
 Hebben, in hun drift om God te eren,
 Diens eindoordeel, diens scorebord te duchten.

El Bosco (2)

Proeftuin, psychoanalytisch lab,
Gods Efteling waar winterblanke lijven
Gods liefde in een uterus bedrijven,
Of badend in een bad van vruchtensap.

Een goddelijk moment voor stervelingen:
In een schelp, een glazen bol, een tent;
De liefde lijkt één groot experiment
Voorafgegaan door Yoga-oefeningen.

De kers, de aardbei, alles oogt heel vers,
Maagdelijk, onschuldig en pervers,
Spiernaakt, proefondervindelijk en speels...

Erotische verhalen, *horny tales*,
Vrijmoedig, uitgelaten en luidkeels,
Met fallussen als murwe lucifers.

El Bosco (3)

De aarde onder het gastpontificaat
Van Venus: kloostertuinen van een sekte,
Door naakte en warmbloedige insecten
Bewoond: in dit erotisch reservaat

Bezigt de liefde vreemde dialecten,
Werkt vruchtvlees als een liefdesopiaat,
Besmetten we elkaar met liefdesgekte,
Voorbij de horizon van goed en kwaad.

Alsof laatmiddeleeuwse kloosterlingen
Hun grauwe pijen aan de wilgen hingen
En zich *en masse*, getweeën of gedrieën

Te buiten gaan aan choreografieën,
Aan zorgeloos-groteske fantasieën,
Zich voor de camera van God verdringen.

El Bosco (4)

Daarnaast: de paradijselijke zone
Waar wij, door God, zojuist, uit klei en meel
Vervaardigd zijn, en nu, in Zijn struweel
Als habitat, ons aan elkaar vertonen

En jij voor Eva, ik voor Adam speel.
En zie, als uitverkoren proefpersonen,
XX, XY, en toch: volmaakte klonen,
Bewonen wij, als oerpaar, één paneel.

Alsof door God een huwelijk wordt gesloten:
Twee kinderloze wezen, net uit bad,
Gleich Starck, twee uitgezette lotgenoten,

Met uitgestorven vissen in de sloten,
Een vijver die bewoond wordt door exoten
En in de verte blinkt een vijverschat.

El Bosco (5)

Inferno – zelfs met harpen wordt gemarteld:
 Hun snaren lijken strakgespannen stralen
 Die je door een lichaam heen kunt halen,
 Er wordt gekreund, geweeklaagd en gesparteld.

Dit is de jongste dag, het cataclysmen,
 De orgie van de lust en van de zonde:
 De wereld gaat aan sadomasochisme
 En vuurwerk en waanzinnigheid te gronde.

Er wordt, bloedernstig, om een stad gestreden
 Door troepen, deels te paard, deels onbereden,
 Men wurgt, spiest, radbraakt, stelt terecht en pijnigt,

Bejubelt de teloorgang van de Rede...
 Een dame laat zich mennen en ontkleden
 Terwijl men met een spons haar schaamstreek reinigt.

De woordenschat

De jonge Luther, voorbestemd, als kompel,
Tot mijnbouw: tijd- en streekgenoten brachten
Hurkend, met gehijg en met gestrompel,
Het zwarte goud tevoorschijn uit de schachten;

Maar hij alleen bekeerde zich, hem wachtte
Een ander lot: verpletterd, overrompeld,
In een nóg diepere duisternis gedompeld
Door zware, theologische gedachten.

Zijn steenkoollagen waren Bijbelwoorden
En als een jonge mijnarbeider scoorde
Hij zijn trouvaille in een korst van taal:

Als jonge monnik, pennend in een zaal,
Want in die brei van taalbezinksels gloorde
De heilsleer van het Laatste Avondmaal.

De taaldelver

In de schrijfzaal, onder de gewelven,
Waar stilte rondwaart, diepste concentratie,
Wordt hij door schuldgevoel en consternatie
Geplaagd, geremd... Zijn boerse vingers delven

Uit ingebonden boeken op de schelven
Citaten op, maar alles is stagnatie:
Hij lijdt aan schrijfkramp, schuwheid, constipatie,
Zijn casus lijkt de dwangneurose zelve.

Het klooster is één megaboekenkast,
Eén taalfabriek, één kopieermachine,
Maar in de torenkamer, de latrine,

Alwaar hij, voor het eerst, vrijmoedig plast,
Is er opeens die nieuwe, onvoorziene
Waarheid, die zijn ziel bevrijdt, ontlast.

De Walkure 7

Zestien marmeren, levensechte beelden:
Acht naakte discuswerpsters, als pionnen,
Die jou subliem vereeuwigen, verbeelden,
In steen, als uitgewaaierde colonne.

Een slanke, fraai gevormde, rijkbedeelde
Naaktsculptuur: een marmeren Amazone,
Bereden, als Diana's chaperonne,
Als schaakstuk waar eertijds een god mee speelde.

Zelfportretten in een bellicose
Intimiderend-energieke pose
Als stukken op een bord van gras en grint.

Dan volgt het eindspel, in dit labyrint:
Diana zelf, ultieme metamorfose,
In vlees en bloed – we worstelen – jij wint...

Achtste episode

Mary Shelley, Frankenstein

Haar droom, haar literaire openbaring:
 De dieptewens van biowetenschap
 Is leven kweken, leven in het lab,
In vitro, in verzekerde bewaring,

Steriel, getemd en in gevangenschap,
 Maar Frankenstein mist toezicht, mist ervaring;
 Diens 'David' blijkt een monster: tint, beharing,
 Littekenweefsel... Over vaderschap

En recht op reproductie en op seks
 Geraakt hij met zijn wangedrocht, zijn kloon,
 Zijn 'ding', zijn uitgebroken proefpersoon

Op de Mont Blanc, als ijzig bergcomplex,
 In tweestrijd. Iets lugubers, iets suspects
 Van wetenschap komt bloot, komt vrij, *full blown*.

Charles Baudelaire, Les fleurs du mal

Als straks het uur van onze wellust slaat,
Dan sluip ik, als een lafaard, als een gek,
Het duister in om jou, in jouw vertrek,
Te zien in paradijselijke staat.

En in jouw vlees, wellustig en gezond,
Kerf ik, uit vrees, uit wanhoop en uit dank,
In jouw verbaasde, goddelijke flank,
Een lange, diepe, bloederige wond.

O laat mij dan, terwijl jouw blik, confuus,
Mij aanstaart als een jeugdige Xantippe,
Jouw nieuwe mond, jouw nieuwe rode lippen
Besmetten met mijn giftige infuus.

Een daad met radeloosheid als motief ...
Dit bijt ik jou nog toe: "Ik heb je lief..."

Gustave Courbet, L'origine du monde

Een lichte dame die haar roes uitslaapt,
Met aan het voeteneinde van haar bed
Zijn schildersblik, die zich, met zijn palet,
Aan haar ontblootte vagina vergaapt,

Die hij beroert, bewondert en beslaapt
En nu, met schildersezels en -gerij,
Als vulva portretteert, van zeer nabij:
Haar lichaam heeft hij voor één nacht geakaapt.

Aldus legt hij haar hyper-feminiene
Onderlichaam in zijn kunstwerk vast,
Met schildertubes, kattentong en kwast,

Gedoopt in olieverf en terpentijn.
Als zij ontwaakt, wordt zij ermee verrast:
De oorsprong van de wereldse machine.

Nietzschediagnose

Zijn sterkste teksten, uit de jaren tachtig,
Blijven aforistisch-anekdotisch;
De Middeleeuwen waren hem te gotisch,
Maar *Hellas*, Griekse oudheid, vond hij prachtig.

Zelf was hij dionysisch noch erotisch,
Het leven zelf werd hem al gauw te machtig,
Zijn libido was niet bijzonder krachtig,
Voor *gaya scienza* was hij te neurotisch.

Hij lette op de klankkleur van zijn woorden
Alsof hij, musicerende geleerde,
Zijn teksten, zijn geschriften 'componeerde'.

Maar *Zarathustra* sneuvelde, ontspoorde:
Een kluwen dissonante taalakkoorden
Die rouw om Wagner overcompenseerde.

Richard Strauss, Zarathustra

Also Sprach... Zonsopgang en het pure
 Klanklicht van die eerste desolate,
 Majestueuze, imposante maten,
 Heroïsch als een Wagnerouverture.

En met zijn wereldvreemde hoongelach,
 Zijn mensenhaat, zijn filosofenspot,
 Komt Zarathustra op en voor de dag
 Met “Ik verkondig u de dood van God

En de geboorte van de hypermens”:
 Een mix van *maestoso* en *suspense*...
 Die aanvang krijgt de lezer op de knieën,

Die eerste scene, magistraal, intens,
 Maar Nietzsche mist al gauw de kracht, de *brille*
 Van ware muzikale taalgenieën.

Herman Gorter, Pan

Als *grote dichter* was het zijn ambitie
Om iets subliemers op papier te zetten
Dan slechts impressionistische sonnetten
Conform de laatromantische traditie:

Lyriek als analyse van de wetten
Van de geschiedenis zelf, een expeditie
In woorden naar de heilstaat zonder smetten,
Met toekomstarbeiders in topconditie...

Wiskunde wordt materie, wordt metaal:
Machines zonder eigenaar of merk
In een fabriekshal als een kathedraal

Die toekomstarbeiders voorgoed het werk
Uit handen nemen: arbeid als totaal-
Kunst, Communisme als Gesamtkunstwerk...

Goetheaneum

Steiner: mystagoog en architect,
 Zijn Graalburcht als *Gesamtkunst*, als synthese,
 Johannesevangelie-exegese,
 Gegoten in beton en ‘abgeëckt’.

Dit is zijn Megaponte, zijn Efese:
 De ziel beleeft haar Lazaruseffect,
 Wordt uit haar comaloutering gewekt –
 Mysteriespel en Steinercatechese.

Bouwkunst zet de toon, bepaalt de sfeer,
 Biedt uitzicht op het nakende gebeuren,
 Met uitgelezen vormen, lijnen, kleuren

Van vensters, houtsculpturen, daken, deuren,
 Bedacht op Zarathustra’s wederkeer
 Als tijdgenoot van Gaudi, Escher, Speer.

De Walkure 8

Heldinnen van het weidse, effen Buiten,
Geliefden, guerrillera's van formaat:
Liever dan zich op te laten sluiten
In huwelijksslavernij, patriarchaat,

Slaan zij met hun getrouwen aan het muiten:
Ultieme, collectieve wanhoopsdaad.
In jou nam de geschiedenis hun draad
Weer op, die op zijn antithese stuitte.

En op het doek van Anselm Feuerbach,
Diens meesterwerk, diens *Amazonenslag*,
Ben jij die stoere Amazone rechts,

Die strijdbaar, in de hitte des gevechts,
Zich opmaakt, naakt en schrijlings en met slechts
Eén strijdbijl, voor de counter van de dag.

Verantwoording

Epos vormt het eerste deel van een drieluik. Kunstwerken die als inspiratie dienden, worden in titel of gedicht vermeld.

Geschreven bronnen:

7. *De metallurgen* – Gilles Deleuze, Félix Guattari (1980) *Mille Plateaux : Capitalisme et Schizophrénie 2*. Paris: Les Éditions de Minuit.

11. *Astijd* – Karl Jaspers (1949) *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte*. München: Piper.

12. *Epicurus* – Lucretius (1975) *De rerum natura* [Loeb editie]. Cambridge: Harvard University Press.

22. *Klankfantom* – Yukio Mishima (1956/2001) *The temple of the golden pavilion*. London: Random House.

29. *A.D. 79* – Robert Harris (2003) *Pompeii*. London: Arrow Books.

38. *De kathedraal* – Thomas van Aquino (1922) *Summa Theologica* (6 banden). Taurini: Marietti. Pars Ia, Q 97-98.

57. *Mary Shelley, Frankenstein* – Mary Wollstonecraft Shelley (1818/1968) *Frankenstein; or, the modern Prometheus*. In P. Fairclough (ed.) *Three gothic novels*. Harmondsworth: Penguin.

58. *Charles Baudelaire, Les fleurs du mal* – Charles Baudelaire : *A celle qui est trop gaie (XXXIX)*. In : Baudelaire (1857/1972) *Les fleurs du mal*. Paris: Le livre de poche.

62. *Herman Gorter, Pan* – Herman Gorter (1960) *Verzamelde werken V: Pan*. Bussum: van Dishoeck / Amsterdam: Querido.

